

El bord
Propostes
didàctiques
Empar Martínez i Ricós

E^oPLA!

© 1997 Antoni Lloret Grau
Coberta de Miquel Mollà
190x130 mm, 128 pàgines
Enquardernació en rústica

© 1997 Edicions del Bullent, SL
De la Taronja, 16 - 46210 Picanya
☎ 961 590 883
info@bullent.net
Director de la col·lecció: Marc Candela
Disseny: Miquel Mollà

Si hagués de qualificar d'alguna manera *El bord*, diria que es tracta d'una novel·la tendra, emotiva i enriquidora. La tendresa i l'emotivitat les provoquen les paraules de Frederic que abans que personatge històric és sobretot persona. I, evidentment, com que la novel·la ens parla d'un període històric que va des de la mort de Martí l'Humà fins al compromís de Casp, enriqueix els nostres coneixements d'història d'una manera diferent a la qual hi estem acostumats: fent literatura.

Quan la vaig llegir per primera vegada, de seguida vaig pensar que era una novel·la interessant de recomanar i de treballar. Fruit d'açò són aquestes propostes que ací teniu.

L'AUTOR

Toni Lloret Grau va nàixer a Igualada (l'Anoia) l'any 1957. És psicòleg i escriptor. Com a especialista en el maltractament d'infants ha estat director del centre d'acollida d'urgències per a infants "Llars Mundet" i de les "Llars Infantils" de la Casa de Maternitat de Barcelona. És col·laborador habitual a la premsa estatal (*El Periódico*, *La Vanguardia*) i comarcal (*La Veu de l'Anoia*). A més de *El bord* és autor de llibres sobre temes socials i d'infants maltractats: *L'infant maltractat* (1993, Llibres de l'índex), *Drogas, síntomas y signos* (coautor amb Albert Lahuerta, 1994, Octaedro) i *Centres d'Acolliment i Residencials per a Infants* (coautor amb Albert Montejano, 1995, Diputació de Barcelona).

Amb la novel·la *El bord* va ser finalista del 16è Premi Enric Valor.

L'ARGUMENT

Per a alguns, els qui el volen malament, és *el bord*, el fill il·legítim d'una plebea i de Martí *el Jove*. Per a aquells i aquelles que l'estimen és Frederic, "fill del rei Martí el Jove i nét del rei Martí dit l'Humà, que Déu guardi per molts anys" (pàg. 37). Però ell es presenta davant nostre com un jove a qui van separar de sa mare als cinc anys i no van deixar mai que la veiés. Aquest fet li produeix un neguit i una tristesa dels quals no se'n pot desfer i que l'impulsen a escriure a sa mare un munt de cartes que no sap si mai ella llegirà. Parlar amb la mare mitjançant el paper és, com ens confessa manta vegades, el seu únic consol.

De fet, nosaltres ens convertim en lectors i lectores de la seua correspondència i anem coneixent fragments de la seua vida, els esdeveniments i els pensaments més importants per a ell. Ens explica com arriba a Barcelona al palau dels reis Martí l'Humà i Maria de Luna, els seus avis. Al poc d'arribar-hi, la seua àvia mor i el seu pare –Martí *el Jove*– també. El rei, doncs, es veu obligat a casar-se novament perquè no té un hereu legítim, però mor abans que la seua segona muller, Margarida de Prades, tinga cap fill. L'avi, però, hagués volgut –com li confessa quan té la mort trucant a la seua porta– que ell, Frederic, fós el nou rei de la Corona. Però hi ha més aspirants al tron (Jaume Comte d'Urgell i Ferran d'Antequera) i sobretot està el Papa Benet XIII que fa l'impossible perquè el d'Antequera regne. Efectivament, a Casp se signa un compromís que el converteix en rei.

La reina vídua Margarida se'n torna a Prades i s'endu amb ella Frederic. Margarida serà el seu primer i gran amor, però després que es case novament, trist ara ja per sempre, decideix marxar cap a Sicília per buscar sa mare. De camí coneix Jordi *el Poeta*, que li confessa també el seu amor per Margarida, sentiment que l'ofega fins dur-lo a la mort.

Frederic ajorna el seu viatge a Sicília per visitar Margarida i dur-li els versos del malaurat poeta. Quan per fi arriba a Sicília comprova que la mort hi havia anat abans. Així les coses, només pot compartir amb sa mare el comiat, amb l'alegria almenys que ella havia llegit totes i cadascuna de les seues cartes.

ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES I METODOLÒGIQUES

Llegir és per definició una activitat que ens permet gaudir d'una història, d'uns personatges i construir per a ells un món particular i original. Però també pot resultar-nos agradable compartir amb altres lectors i lectores la nostra lectura i intercanviar amb ells impressions o sensacions d'aquest univers que hem llegit.

Per això us oferim aquestes propostes –sense punt i final– per tal que llegiu, escolteu, parleu i escriviu al voltant de la novel·la. Les activitats les hem organitzades en dos blocs: “Anàlisi Literària” i “Anàlisi Lingüística”.

El primer bloc inclou activitats sobre els personatges, el tema, l’espai, el temps, l’estructura narrativa de la novel·la.

En el segon bloc podreu treballar i jugar amb la dimensió pròpiament lingüística del text.

ANÀLISI LITERÀRIA

1. Abans d’entrar en matèria, seria d’utilitat que emplenàreu la següent fitxa per tenir a l’abast les dades bàsiques de la novel·la.

Títol de l’obra: _____
Cognoms, nom de l’autor: _____
Editorial: _____
Ciutat i any de l’edició: _____ Nombre de pàgines: _____
Collecció: _____ Núm.: _____
Tema/gènere: _____
Lloc i temps de l’acció: _____
Argument: _____

○

Tipus de narrador: _____

Personatges: • Principals _____

• Secundaris _____

Valoració personal: _____

○

2. Seria interessant que redactàreu una petita valoració de la novel·la on tinguéreu en compte les següents qüestions.

- Abans d’encetar la lectura de la novel·la, el títol us ha fet plantejar de què podria tractar? I després de llegida, li haguéreu posat un altre títol?
- Us ha agradat la història? Què en ressaltaríeu?
- Què us ha semblat l’estructura narrativa de la novel·la?
- Us ha sorprés el desenllaç? Quin efecte us ha produït? Quin li haguéreu donat vosaltres?

3. La novel·la ens parla d’un episodi de la història de la Corona d’Aragó que de fet va marcar el futur de Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears: la mort sense descendència *legítima* del rei Martí l’Humà l’any 1410.

- Penseu que a través de la literatura es pot aprendre història?
- Sabeu quines foren les conseqüències que tingué la designació com a rei de Ferran d'Antequera?

Consulteu bibliografia per tal d'assabentar-vos-en i pregunteu als vostres professors o professores de literatura i història.

- El rei Martí *l'Humà* estima el seu nét i manifesta el seu desig que siga el seu hereu. Però necessita que el Papa Benet XIII el declare fill legítim. Creieu que si es produís actualment la situació que planteja la novel·la s'hagués esdevingut un resultat semblant?

4. A la novel·la, la matèria bàsica de la qual és de caràcter històric, destaca la naturalitat, la humanitat i la versemblança amb què se'ns presenten els personatges. Ací teniu dos exemples: Frederic-xiquet li posa un malnom a Benet XIII, el Papa Lluna Plena; Frederic-adult cerca la seua mare, defén l'amor entre els seus pares i estima les persones que l'estimen amb independència del seu origen i grup social.

- Nosaltres coneixem els personatges, incloent Frederic-xiquet, a través de les paraules del Frederic-adult, amb la qual cosa tenim d'ells una visió personal i subjectiva. Recolliu la informació que ens dóna la novel·la sobre els següents personatges: Martí *l'Humà*, Maria de Luna, Benet XIII i Margarida de Prades.¹

- Com és Frederic? Què és el que més destacaríeu de la seua personalitat?

5. De què ens parla la història? Hi ha un sol tema o podem distingir-ne més d'un? Entre totes i tots reflexioneu sobre aquesta qüestió i afermeu les vostres opinions amb exemples concrets del text.

6. Frederic és qui conta la història i intervenint-hi. En les novel·les que tenen aquesta estructura el narrador en primera persona pot ser protagonista dels fets que conta o bé ser-ne només un observador extern i participar-hi secundàriament. A *El bord*, a més, hi ha un destinatari directe de la història que també és personatge –tot i que callat–, que és la mare de Frederic.

- En el cas de la nostra novel·la tenim la coincidència entre narrador i protagonista però, aquesta identificació es produeix des del principi?

- Com parla Frederic-adult de Frederic-xiquet i de tot allò que li ha succeït? Canvia la manera com explica el que li passa a mesura que es fa gran?

- Per què creieu que Frederic no ens ha contat tota la seua vida? Quines poden ser les raons per les quals ha seleccionat els fets de la seua vida?

- Si la novel·la hagués estat narrada en 3a persona tindria les mateixes característiques? Hagués mostrat tan vivament els sentiments de Frederic?

- I si l'hagués narrada un altre personatge? Narreu el capítol que més us haja agradat amb la veu d'algun d'aquests personatges: el Papa Benet XIII, el comte d'Urgell o Margarida de Prades.

- Quin efecte provoca el fet que Frederic s'adrece directament a la seua mare i no a un destinatari anònim?

- Al llarg de tota la novel·la, Frederic ens transmet la seua angoixa i tristesa pel fet que mai no rep resposta de sa mare i ni tan sols sap si a ella li arriben les seues cartes. Poseu-vos vosaltres en el lloc de la mare i contesteu a alguna de les cartes de Frederic.

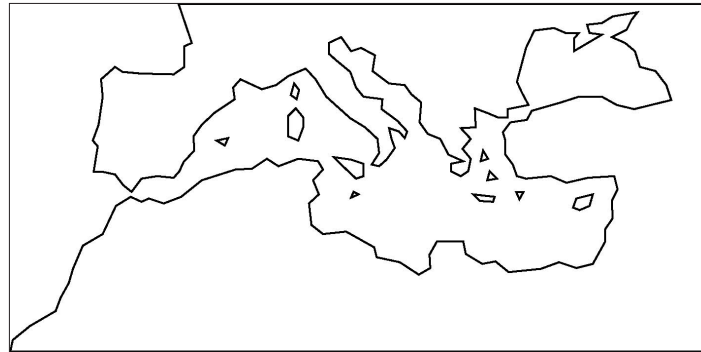
- Coneixeu alguna altra novel·la que tinga una estructura semblant a aquesta? Si és així, vegeu-ne les semblances i les diferències.

¹ Podeu trobar informació sobre aquests personatges rellegant les següents pàgines: a) Martí *l'Humà*: 26, 27, 28,29,38, 39; b) Maria de Luna: 16; c) Benet XIII: 26, 27, 28, 29, 42, 43, 93; d) Margarida de Prades: 33, 34, 35, de la 78 a la 86. Afegiu-hi tota la que vosaltres en teniu i es desprén al llarg d'altres capítols.

• Saps com es diu aquesta tècnica de parlar des del present, fer un bot al passat i tornar al present? Podries dir un altre llenguatge que no siga el literari que faça servir aquesta tècnica? Posa, si en saps, algun exemple concret i compara'l amb la novel·la.

7. Frederic fa un viatge per retrobar-se amb sa mare que li ocupa bona part de la seua vida. Feu un mapa de la zona d'Europa que ell recorre fins que troba sa mare on marqueu els llocs que visita i els mitjans de transport que fa servir.

8. Jordi el Poeta no és un personatge totalment de ficció. Es tracta del poeta valencià Jordi de Sant Jordi, que va viure entre finals del segle XIV i el primer quart del segle XV. Frederic ens parla d'ell: com era físicament, què feia, qui fou el seu gran amor... Cerqueu informació sobre Jordi de Sant Jordi i comproveu on acaba el personatge literari i comença la persona que existí realment. Comproveu si efectivament va escriure poemes a Margarida de Prades.

ANÀLISI LINGÜÍSTICA

1. De totes les paraules que apareixen a la novel·la, és possible que desconexeu el significat d'algunes d'elles perquè no s'utilitzen habitualment. Busqueu-ne el significat al diccionari i escriviu frases amb elles. Les paraules les teniu tal i com apareixen al llibre. Si cal, feu algun canvi per buscar-les.

<i>escalf</i>	<i>feixuga</i>	<i>embadalit</i>	<i>llantiol</i>
<i>malifetes</i>	<i>esgarrijar</i>	<i>escapolir-me</i>	<i>entremaliadures</i>
<i>escó</i>	<i>marrec</i>	<i>esperonat</i>	<i>prohom</i>
<i>aixopluc</i>	<i>brogit</i>	<i>parrac</i>	<i>fressa</i>

2. A continuació teniu un llistat de frases fetes que apareixen a la novel·la. Busqueu el seu significat i feu frases amb cadascuna d'elles.

<i>estar quiet com un mort</i>	<i>no fer fressa</i>
<i>sortir-se els ossos de la pell</i>	<i>tornar-se com lloses immenses</i>
<i>mirar de fit de fit</i>	<i>ensenyar la fam les dents</i>
<i>tenir molt mala jeia</i>	<i>anar carregat com un ruc</i>
<i>fer-se fonedís</i>	

3. Llegiu el següent fragment:

“Estimada i molt enyorada mare,

No estic gens segur que pugueu arribar a llegir mai aquesta carta. De fet, tampoc no estic segur si encara sou viva o ja heu retrobat el bon Deú.

Moltes vegades, però, com confio que deveu saber, us he escrit anhelant poder-vos tornar a veure, però ara més que mai m'és necessària la vostra companyia i el vostre escalf.”

- Fixeu-vos en les paraules en negreta. En quin nombre i persona estan els verbs, pronoms i possessius?
- A qui s'adreça Frederic? Per què utilitza aquesta forma de tractament? Entre quines altres persones es produeix aquest tracte a la novel·la?
- Actualment, es fan servir aquestes fórmules? En quin tipus de documents? Cerqueu-ne exemples.

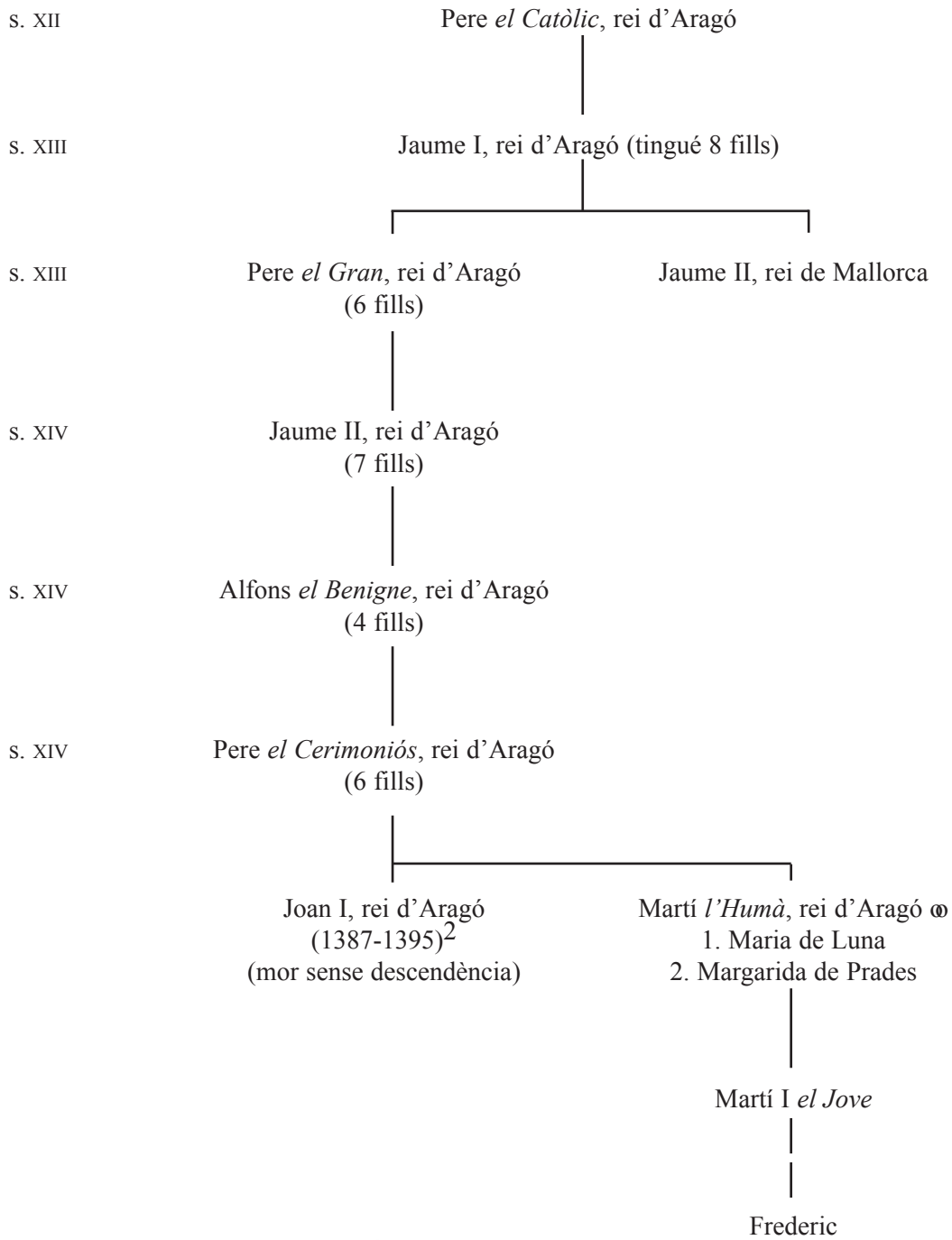
4. Feu la següent sopa de lletres. Heu de trobar personatges de la novel·la i la clau us la donen les paraules de Frederic:

- “Era més o menys de la meva edat, una mica més alt i més prim que jo, força mal vestit...”
- “Sí, mare, aquell home panxarrut que tenia un anell immens...”
- “Tothom deia que era molt valent, que els enemics el temien i que era un bon rei...”
- “Em va dir que aquell vespre em deixaria sense llantiol perquè jo també tingués por...”
- “Només na Margarida en coneixia la causa, que no era altra que haver perdut la persona que més he estimat després de vós.”
- “Ella, mare, va ser per un temps com una germana gran, i em feia sentir acollit i reconfortat quan la tenia a la vora.”

A	J	L	J	O	R	D	I	E	L	P	O	E	T	A
M	D	P	F	A	N	A	O	J	N	I	U	Y	Ç	V
U	R	I	L	B	J	A	K	O	P	L	P	R	E	D
H	A	L	R	L	K	S	J	Q	B	A	N	O	U	S
L	A	R	M	A	R	T	I	E	L	J	O	V	E	P
I	N	R	A	M	G	N	U	Y	S	A	S	O	A	O
T	Z	E	R	A	D	R	Ñ	K	L	E	C	P	L	U
R	O	L	T	I	P	E	A	P	Ç	Q	A	C	E	L
A	Q	U	I	Q	L	R	S	M	L	L	S	E	U	A
M	P	L	L	M	U	H	O	I	U	P	E	W	A	R
M	E	W	I	S	T	I	R	N	O	I	T	E	D	U
W	E	U	P	I	L	X	A	Z	R	P	E	H	O	Y

ANEX I.
CASAL D'ARAGÓ I BARCELONA ENTRE 1162 I 1479

² Entre parèntesi teniu el temps de regnat.
www.bullent.net

ANEX 2
CANDIDATS A LA CORONA
EN EL COMPROMÍS DE CASP

